

UDC 001.1

The 9th International scientific and practical conference “Modern science: innovations and prospects” (May 29-31, 2022) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2022. 803 p.

ISBN 978-91-87224-02-7

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Modern science: innovations and prospects. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2022. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/ix-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-science-innovations-and-prospects-29-31-maya-2022-goda-stokgolm-shvetsiya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: sweden@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2022 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2022 SSPG Publish ®

©2022 Authors of the articles

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІГРАФА

Спіріна Ірина Дмитрівна,
доктор мед. наук, професор
Дніпровський гуманітарний університет
Фаузі Єлизавета Сергіївна,
канд. мед. наук, доцент,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Коваленко Тетяна Юріївна,
канд. мед. наук, доктор наук з держ. управління, директор,
КП «Спеціалізований медико-реабілітаційний центр
для дітей та підлітків» Дніпропетровської обласної ради,
м. Дніпро, Україна
Варакута Марина Леонідівна,
викладач кафедри психології,
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Вступ. Останнім часом дедалі більш поширеною практикою є призначення у судах, і навіть органами досудового слідства психофізіологічних експертиз із застосуванням поліграфа. Тому досить актуальним є вивчення питання об'єкта та предмета зазначеної судової експертизи, а також розгляд ролі судового експерта психолога в даному процесі.

Мета роботи. Проаналізувати особливості проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфу та детально розглянути практичне впровадження теорії установок за Д. М. Узнадзе.

Матеріали та методи. Експертиза із застосуванням поліграфу – це різновид судових психологічних експертиз, на які поширюється дія Закону України «Про судову експертизу» [2]. Подібні експертизи проводяться з метою формування доказової бази у судовому процесі чи під час досудового слідства. Слідча або судова практика свідчить, що формулювання питань без участі судового експерта психолога (поліграфолога) призводить до того, що питання,

які виносяться на судово-психологічну експертизу з використанням поліграфа, нерідко виходять за межі компетенції судового експерта психолога.

Ключовим об'єктом вивчення психологічної експертизи з використанням поліграфа є особистість, а спеціальним об'єктом – психологічна установка на приховування інформації, що цікавить слідство, як такої, яка має певне юридичне значення й викликає настання правових наслідків. У цьому зв'язку важливо згадати особливий напрям у психології – система поглядів грузинського психолога Д. М. Узнадзе, його учнів та співробітників. Цей напрямок відомий під назвою теорії установки [3].

Результати та їх обговорення. Суть цієї теорії полягає в тому, що перед реалізацією будь-якої діяльності людина психологічно готується до її здійснення, причому цей процес може нею навіть не усвідомлюватись. Цей факт підготовки Д. М. Узнадзе і назвав установкою [3].

Установка – неусвідомлений психологічний стан, внутрішня якість суб'єкта, що базується на його попередньому досвіді, схильність до певної активності у певній ситуації. Установка випереджає й визначає розгортання будь-якої форми психічної діяльності. Вона постає як стан мобілізованості, готовності до подальшої дії. Зумовлена відповідною ситуації наявністю у суб'єкта потреби у її задоволенні.

Наявність у людини установки дозволяє їй реагувати тим чи іншим конкретним способом на ту чи іншу політичну чи соціальну подію чи явище та, навіть, стимул чи питання. Відповідно до цього пропонувані стимули по Узнадзе, тільки подразнюють і без того наявне в корі головного мозку вогнище збудження, пов'язане з дослідженням і бажанням «не бовкнути зайвого» у опитуваної особи. Тому й виникає так званий катарсис, коли особа на початку приховувала цікаву інформацію та давала на неї значущі вегетативні реакції, а після того, як зізналась в цьому, то при повторному пред'явленні тих самих питань, стимулів амплітуда вегетативних реакцій суттєво знизилась [4]. Теорія установки Узнадзе є основною теорією в обґрунтуванні науковості методу психологічного опитування з використанням поліграфа. Якщо розглядати

виявлення психологічної установки на приховування цікавої для слідства інформації як предмет судово-психологічної експертизи з використанням поліграфа, то сфера компетенції поліграфолога полягає саме у виявленні даної установки до тих чи інших обставин внаслідок її психофізіологічної кореляції шляхом формулювання судовим експертом психологом (поліграфологом) спрямованих питань або інших стимулів, що висуваються в ході судово-психологічної експертизи. А надалі завдання слідства перевірити, чи справді виявлені установки вказують на приховування й причетність підекспертної особи до певних подій або їх деталей, чи ні [5]. Відповіді на питання про існування події чи окремих причин злочину, про винуватість чи невинуватість особи, її причетність чи непричетність до злочину, правдивість чи хибність її показань судовий експерт психолог (поліграфолог) не дає, так як формулювання таких висновків виходить за межі його компетенції.

При аналізі отриманих під час проведення психологічної експертизи з використанням поліграфу даних щодо поліграми:

- вивчається фоновий рівень динаміки фізіологічних показників;
- відзначаються артефакти (artefactum – "штучно зроблене" – це експериментальний результат, який виникає через відхилення у проведенні дослідження або дефектів методик, що використовуються);
- встановлюється наявність (відсутність) психофізіологічних реакцій на пред'явлені стимули;
- проводиться оцінка динаміки психофізіологічних реакцій обстежуваного на стимули, що пред'являються в ході експертного дослідження;
- виділяється сукупність стимулів, значущих для індивіда, на які несвідомо підекспертний демонструє сильні вегетативні реакції [1].

Оскільки вегетативні реакції певною мірою є «індикаторами» внутрішньої установки на приховування юридично значущої інформації, надалі в результаті дослідження можливе встановлення причинно-наслідкового зв'язку виявлених реакцій на значущі стимули з наміром приховати певні обставини

досліджуваної події, що послужило приводом для проведення судово-психологічної експертизи із використанням поліграфа.

Висновки з питань, поставлених поліграфологом, робляться з урахуванням комплексного аналізу отриманих під час дослідження даних.

До компетенції судового експерта психолога (поліграфолога) входить формулювання висновків:

1) про ступінь поінформованості обстежуваної особи про подію або її деталі, що цікавлять ініціатора експертизи, зумовлену наявністю (відсутністю) у неї психологічної установки на приховування значущої інформації, що сформувалася у зв'язку з конкретними обставинами певної події;

2) про наявність або відсутність психологічної установки на приховування значущої для слідства інформації про подію, яка стала підставою для проведення судово-психологічної експертизи з використанням поліграфа.

Формулювання висновку про існування події чи окремих причин злочину, про винуватість чи невинуватість особи, її причетність чи непричетність до злочину, правдивість чи хибність її показань у компетенцію судового експерта психолога (поліграфолога) не входить [5]. Висновок за результатами психологічної експертизи з використанням поліграфу може бути зроблений у категоричній, ймовірнісній формі або у формі висновку про неможливість вирішення поставлених питань. Категоричний висновок за результатами психологічної експертизи з використанням поліграфу може бути отриманий у ситуації, коли експерт може використовувати весь арсенал методів дослідження [1].

Висновки. Висновок експерта – це докладний опис проведених ним досліджень та зроблених за результатами психологічної експертизи висновків, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим, суддею чи судом, який доручив проведення експертизи. Питання, які ставляться експерту, та його висновок щодо них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта.

Висновок експерта – це лише джерело відомостей, на основі яких уповноважені особи у порядку, визначеному Кримінально-процесуальним кодексом України, встановлюють наявність або відсутність обставин, що підлягають доведенню, а також інших обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Наявність у висновках судового експерта психолога (поліграфолога) безпосередніх суджень про існування події чи окремих причин злочину, про винуватість чи невинуватість особи, правдивість чи хибність показань тощо є прямим порушенням положень кримінально-процесуального закону, що підміняє юридичну оцінку судом, прокурором, слідчим відомостей про злочин.

Список літератури

1. Дуфенюк О. М. Судова практика оцінки результатів використання поліграфа на стадії досудового розслідування / Дуфенюк О.М. Кунтій А.І. // Юридичний науковий електронний журнал. – 2016. – № 2. – С. 119-121.

2. Закону України «Про судову експертизу» (№ 4038-ХІІ, редакція з останніми змінами від 01.01.2022). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>

3. Коваленко А. Б. Вплив теорії установки Д.М. Узнадзе на розвиток учення про соціальну установку / А. Б. Коваленко // Вісник Харківського національного університету, серія «Психологія». – 2011. – № 981. – С. 98-102.

4. Мотлях О. І. Окремі проблемні питання психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа та її результатів у кримінальному судочинстві України [Текст] / О. І. Мотлях // Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Право / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Вип. 32. Т. 3. – С. 137–140.

5. Стешин Б. В. Правові підстави використання поліграфу в Україні // Матеріали ІІІ Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму, м. Київ, Національний авіаційний університет, 14-15 травня 2020 р. / Стешин Б.В. – Тернопіль: Вектор, 2020. – С. 363-365.